

คำแนะนำการอ่าน

การอ่านหนังสือพระธรรมนั้น ถือเป็น **ทักษะการอ่านเฉพาะตน** เพราะเป็นเรื่องทฤษฎีในเชิงพระอภิธรรมโดยปรมาตม์ พร้อมด้วย **หลักการ-ทฤษฎี-สูตร-กฎ-ระเบียบ-กฎเกณฑ์-แนวคิด-ความเชื่อ** รวมทั้ง **การตั้งข้อสมมติฐาน** เพื่อหาข้อสรุปทั่วไป [Generalizations] ที่สอดคล้องกับภาคปฏิบัติ ฉะนั้นขั้นตอนการอ่านจึงเป็น **การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง** นั่นคือ “การอ่านเชิงวิเคราะห์” เพื่อสังเคราะห์ย่อสาระเนื้อหาที่อ่าน คือ **การลงความเห็นที่ถูกต้อง** ซึ่งหมายถึง “**สัมมาทิฐิ**” ตามหลัก “**มัชฌิมาปฏิปทา-อริยมรรคมีองค์ ๘**” หมายถึง “**วิปัสสนาภูมิ-ปัญญาภูมิ**” [ขั้น ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทรีย์ ๒๒-ปฏิจสมุปปาต ๑๒ [ปฏิจสมุปปันนธรรม]-ไตรลักษณ์-อริยสัจ ๔] อันเป็นข้อประพจน์ปฏิบัติของพระอริยเจ้า-อริยบุคคล ซึ่งจะเป็นวิถีกระบวนการคิด คือ “**สัมมาสังกัปปะ**” คือ **ความดำริชอบ** ที่ประกอบด้วย “**เนกขัมมะ-อพยาบาล-อวิหิงสา**” ในขั้นต่อไป เพราะฉะนั้น “**ภูมิรู้-ภูมิธรรม-ภูมิปัญญา**” อันเป็น “**ภูมิหลังของผู้อ่าน**” ที่สำคัญ ซึ่งจะบ่งชี้ถึงระดับความเข้าใจที่ถูกต้องในพระธรรมวินัยนี้ ดังนี้

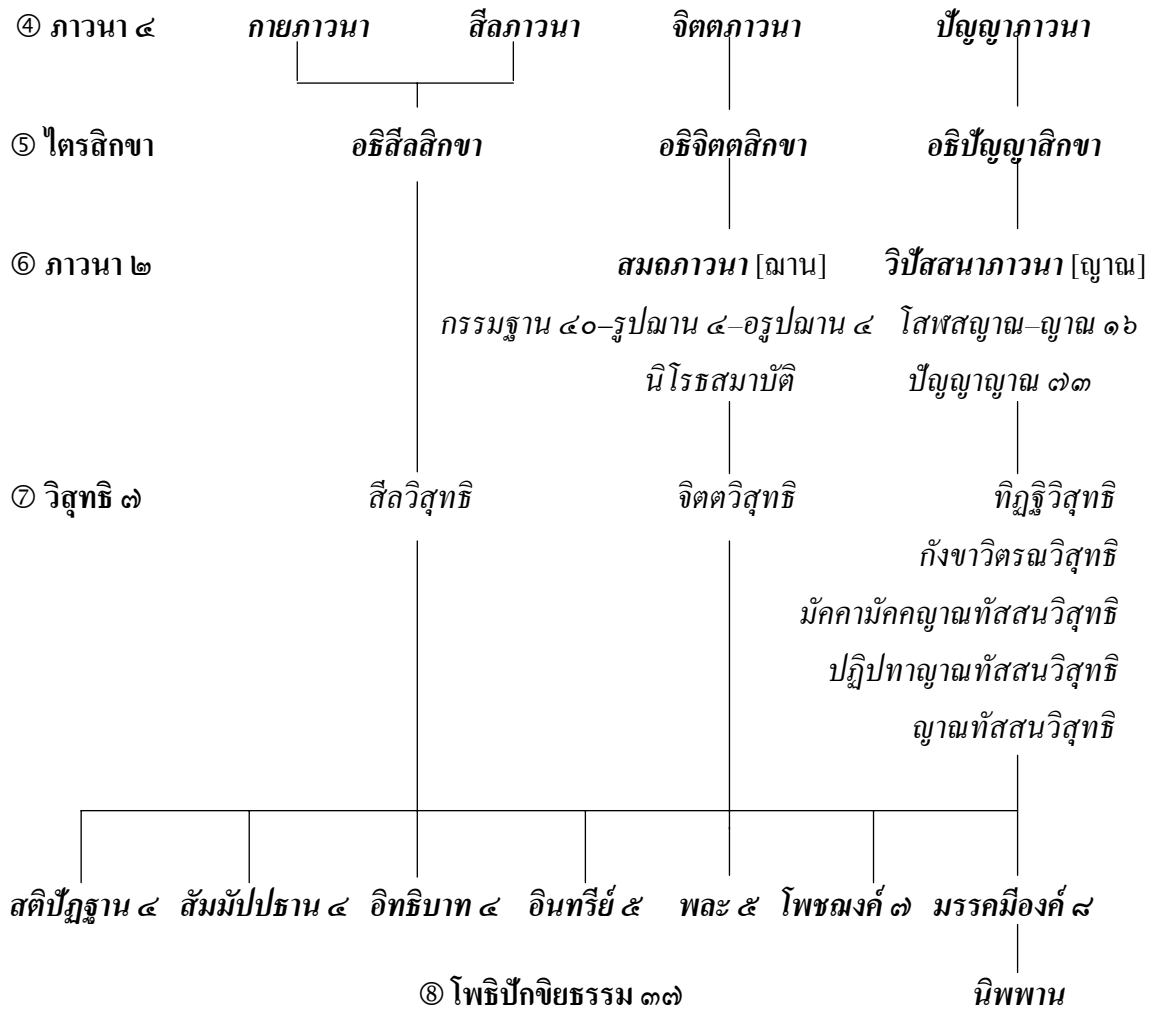
- (๑) **แก่นพระสัทธรรม** คือ สรุปลงที่ “**ธรรมเอก ๓**” ได้แก่ “**อัปมาตนะ**” ความไม่ประมาท ๑ “**กัลยาณมิตตตา**” การมีกัลยาณมิตร ๑ “**โยนิโสมนสิการ**” ความคิดอย่างถูกวิธี ๑
- (๒) **ปฏิปทาอันยิ่งยวด** คือ “**มัชฌิมาปฏิปทา**” เส้นทาสายกลางแห่งปัญญาอันยิ่ง ๑ “**อริยมรรคมีองค์ ๘**” ข้อปฏิบัติอันประเสริฐแห่ง “**ญาจรธรรม-สัลเลขธรรม**” ที่เป็นการดับกิเลสและปวงทุกข์ ๑ “**โพธิปักขิยธรรม ๓๗**” ทางวิถีสอง “**เอกายนมรรค**” ที่เอื้อต่อความตรัสรู้ ๑
- (๓) **ปฐมพุทธโอวาท** คือ ปฏิปทาอันยิ่งที่พุทธศาสนิกชนต้องถือประพจน์ปฏิบัติ ได้แก่ **ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ๑ ทำความดีให้เทียบพร้อม ๑ ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ ๑**

เมื่อประมวล “**ภูมิหลัง**” ได้แบบนี้แล้ว จึงค่อยเริ่มลงมือศึกษาพระธรรมได้ เพื่อขจัด “**ข้ออคติลำเอียง**” ในเนื้อหาที่อ่าน [เปิดใจให้กว้าง-เพื่อพิจารณาสิ่งที่ดีด้วยเหตุผล] นั่นคือ (๑) **สำรวจการอ่านถึงสาระสำคัญหลัก** (๒) **สำรวจการอ่านเจาะเฉพาะประเด็น** (๓) **อ่านเจาะประเด็นในเชิงลึกเพื่อให้เห็นมิติสัมพันธ์กับหลักธรรมอื่นๆ ด้วยเหตุผล-ปฏิจสมุปปาต** ที่ประกอบด้วยปัญญา-โยนิโสมนสิการ และ (๔) **การอ่านซ้ำทบทวนให้เห็น “ความคิดที่อยู่ระหว่างบรรทัดของผู้เขียนบรรยาย”** เป็นการพัฒนาทักษะการหยั่งรู้ภายในตนอีกวิธีหนึ่ง เพื่อเก็บทักษะการคิดของผู้อื่นมาคัดแปลงต่อยอดอย่างสร้างสรรค์เป็นของตนเอง ที่เรียกว่า “**ปฏิภาณ-ไหวพริบ-อุปายโกศล**” ซึ่งจะทำให้เกิดภาวะที่ยอดเยี่ยมได้ นั่นคือ (๑) **ทสสนามุตตริยะ** คือ **การเห็นอันเยี่ยม-ปัญญอันเห็นธรรม** (๒) **ปฏิปทานุตตริยะ-การปฏิบัติอันเยี่ยม-อริยมรรคมีองค์ ๘** (๓) **วิมุตตานุตตริยะ-การพ้นอันเยี่ยม-ความหลุดพ้นอันเป็นผลแห่งการปฏิบัติ** ฉะนั้น ขั้นตอนนี้เป็นทักษะการอ่านที่สร้างปัญญาที่ถูกต้องให้เกิดได้จริง ส่วนเนื้อหาสาระสำคัญในคู่มือการปฏิบัติธรรมฉบับย่อนี้ แบ่งออกเป็น ๕ บท พร้อมด้วยภาคผนวก ดังนี้

- บทที่ ๑ การเจริญภาวนา = อัคตสัมปทา-ความถึงพร้อมแห่งตนคือมีจิตใจซึ่งพัฒนาเต็มที่แล้ว
- บทที่ ๒ อริยมรรคมีองค์ ๘ = ทางสายกลางแห่งปัญญา-มัชฌิมาปฏิปทา-ไตรสิกขา-อริยสังข์ ๔
- บทที่ ๓ การเจริญสมถภาวนา = ภาคผนวก วิธีเจริญกรรมฐาน ๔๐-โพชฌังคปริตร-กายานุปัสสนา
- บทที่ ๔ การเจริญวิปัสสนาภาวนา = ภาคผนวก เบญจขันธ์-ปัญญาญาณ ๗๓-การพัฒนาทักษะกระบวนการคิด
- บทที่ ๕ การรักษาอารมณ์แห่งกรรมฐาน = ภาคผนวก วิธีเจริญกรรมฐาน ๔๐

เมื่อจัดเนื้อหาสาระสำคัญใหม่ให้เป็น “แผนภูมิความคิด” เพื่อช่วยในการเข้าใจและจดจำได้ง่าย ดังนี้

- ① มัชฌิมาปฏิปทา (๑) เริ่มต้นด้วยปัญญา (๒) ดำเนินด้วยปัญญา (๓) นำไปสู่ปัญญาอันยิ่ง
- ② อริยมรรคมีองค์ ๘ สัมมาทิฐิ-สัมมาสังกัปปะ-สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ
- ③ อริยสังข์ ๔ ทุกขอริยสังข์-ทุกขสมุทัยอริยสังข์-ทุกขนิโรธอริยสังข์-ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสังข์

ภาพประกอบ ๑: ภาพองค์รวมเชิงโครงสร้างและระบบแห่งพุทธธรรมเพื่อความตรัสรู้สัมโพธิญาณ

อย่างไรก็ตาม ในการเขียนบรรยายธรรมในคู่มือปฏิบัติธรรมฉบับขื่อนี้ เป็นลักษณะ “การเขียนบรรยายในเชิงภาพรวม” [Holistic Descriptive Method] คือ การพรรณนาความให้เห็นธรรมทั้งหลายที่สัมปยุตต์เป็นเอกภาพเดียวกัน “สหชาติธรรม-สหชาติ” [Omnipresence] นั่นคือ แสดงให้เห็น “อาณาจักรธรรมทั้งหมด” [ธรรมจักร] ที่กลายเป็น “หน่วยรวมเดียวกัน” [United Unit] แต่สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมนั้น เมื่ออ่านแล้ว ต้องจับใจความประเด็นสำคัญที่ทำให้เกิด “สัมปยุตตธรรม” กันได้อย่างไร ยกตัวอย่าง (๑) “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” สัมปยุตต์ร่วมกับ “สมถธรรม” ย่อมเอื้อต่อการเจริญรูปฌานทั้ง ๔ ชั้น และ (๒) “วิปัสสนาธรรม” คือ “โศปสมญาณ-ญาณ ๑๖” นั้น เป็นธรรมที่เกิดอุบัติขึ้นใน “ภูมิแห่งการเจริญภาวนา” ซึ่งต้องสัมปยุตต์กับ “รูปฌาน ๔” [จิตบริสุทธิ์] เท่านั้น ไม่ใช่ “ปัญญาธรรมสามัญ” แต่เป็นเรื่อง “ภาวนามยปัญญา-ปัญญาในวิปัสสนา” ซึ่งเกี่ยวข้องกับแก่นธรรมสำคัญ คือ “วิปัสสนาภูมิ-ปัญญาภูมิ” ได้แก่ ชั้น ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทรีย์ ๒๒-ปฏิจตุสมุปบาท ๑๒ [ปฏิจตุสมุปบันนธรรม] -ไตรลักษณ์ และ อริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นธรรมสาระยิ่งยวด “อภิธรรม-ปรหมัตถสัจจะ” และในขณะที่เจริญ “วิปัสสนาญาณ” นั้น ย่อมเกิดขึ้นควบคู่กับ “ฌานธรรม-รูปฌาน ๔” เสมอ เรียกว่า “สัลเลขธรรม” คือ ธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส

เพราะฉะนั้น ภูมิการเกิดปัญญาธรรมแห่งญาณในการเจริญภาวนา จึงเป็นองค์ความรู้ในทางธรรม ไม่ใช่ในทางโลก “องค์ความรู้สามัญ-ปัญญาสามัญ” ฉะนั้น “ภาวนามยปัญญา” คือ ปัญญาแห่งญาณอันขึ้นอยู่กับความบริสุทธิ์แห่ง “สมาธิ” [ฌาน] กับ “ปัญญา” [วิปัสสนา] ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ผู้มีความละเอียดประณีตในการปฏิบัติ ย่อมมีระดับชีวิตจิตใจที่ สะอาด-บริสุทธิ์-ผ่องใส-ปราศจากนิเวศน์ ทำให้เข้าถึง “อริยสัจธรรม-สัจจสภาวะแห่งนิพพาน” ได้ง่ายกว่า ซึ่งแตกต่างจากผู้มีจิตใจกระด้างหยาบโลน ผู้มัวเมาตามกระแสโลกไม่สิ้นสุด นั่นคือ “ผู้มีโสกะ-ปรียทเว-ทุกข-โทมนัส-อุปายาส-เป็นธรรมดา” มิแต่จะ “ทำวิปัสสนา” ย่อมสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตน รวมทั้งผู้อื่น จนถึง “วิปัสสนา-วิปริต-คลาดเคลื่อน” ไป [ซ่อมได้ยาก-พูดไม่รู้ภาษา] ได้แก่ (๑) สัตถุวิปัสสนา-สัตถุญาณคลาดเคลื่อน (๒) จิตตวิปัสสนา-จิตตญาณคลาดเคลื่อน (๓) ทิฏฐิวิปัสสนา-ความเห็นผิดพลาดจากความเป็นจริง “วิปัสสนา” ทั้ง ๓ ระดับนี้ จึงเป็นพื้นฐานความวิปัสสนาใน ๔ ด้าน [สติแตก] ได้แก่ (๑) วิปัสสนาในสิ่งที่ไม่เที่ยง ว่าเที่ยง (๒) วิปัสสนาในสิ่งที่เป็นทุกข์ ว่าสุข (๓) วิปัสสนาในสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน ว่าตัวตน และ (๔) วิปัสสนาในสิ่งที่ไม่งาม ว่างาม นั่นคือ “อภัพบุคคล” ดังกล่าวนี้ ไม่สามารถเข้าถึงอริยมรรคได้ แทนที่จะเป็น “ภัพบุคคล” คือ คนที่ควรบรรลุธรรมพิเศษได้

กล่าวโดยสรุป คือ (๑) การเป็นผู้ไม่มีปัญญาเข้าถึงการเห็นนามรูปโดยไตรลักษณ์ได้ (๒) การเป็นผู้ไม่เข้าใจตนเอง ย่อมไม่เข้าใจถูกต้องกับสัจธรรมทางวิสัยโลกได้ และ (๓) การเป็นผู้หมดโอกาสที่จะบรรลุโลกุตตรธรรมได้ ฉะนั้น “การวิวัฒน์พัฒนาปัญญา” ให้เจริญทั้งทางโลกและทางธรรมนั้น เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ต้องมีกัลยาณมิตรที่ดี “กัลยาณมิตรตตา” ประกอบด้วยการพัฒนาปัญญาที่ถึงพร้อมความสมบูรณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสืบเนื่องในตนเอง “โยนิโสมนสิการสัมปทา” และประการสำคัญ ไม่ดำเนินชีวิตด้วยความประมาท “อัปมาทะ” พร้อมด้วยกรรมอันประกอบความดีด้วยการศึกษาพระธรรม “พาหุสัจจะ” คือ ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก กับ “วิริยารัมภะ” คือ ปรารถนาความเพียรคิดจริงทำจริงย่อมได้ผลจริง.